

**Міністерство освіти і науки України
Хмельницький університет управління та права**

**Актуальні проблеми
реформування земельних,
екологічних, аграрних
та господарських
правовідносин**

*збірник тез
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Хмельницький, 17–18 травня 2013 року)*

**Хмельницький
2013**

УДК 349.4
ББК 67.307
А 43

А 43 **Актуальні проблеми реформування земельних, екологічних, аграрних та господарських правовідносин**: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 17–18 травня 2013 року). – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2013. – 468 с.

ISBN 978-966-8823-89-3

У збірнику представлені доповіді, які були подані на Міжнародну науково-практичну конференцію “Актуальні проблеми реформування земельних, екологічних, аграрних та господарських правовідносин”, що відбулась у Хмельницькому університеті управління та права 17–18 травня 2013 року.

Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямків: “Екологічне право”, “Земельне право”, “Аграрне право”, “Господарське право”, “Господарський процес”.

Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів юридичного напрямку, практичних працівників і широкий читачий загал.

УДК 349.4
ББК 67.307

Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної конференції “Актуальні проблеми реформування земельних, екологічних, аграрних та господарських правовідносин” не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережені орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

© Колектив авторів, 2013
© Хмельницький університет
управління та права, 2013

ISBN 978-966-8823-89-3

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО
ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО
АГРАРНЕ ПРАВО
ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО
ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС

ENVIRONMENTAL LAW

LAND LAW

AGRARIAN LAW

COMMERCIAL LAW

COMMERCIAL PROCESS

*Грицан Ольга Анатоліївна,
доцент кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
кандидат юридичних наук, доцент*

НАДРОВІ ТА ГІРНИЧІ ПРАВОВІДНОСИНИ: РОЗМЕЖУВАННЯ КАТЕГОРІЙ

Зростання наукового інтересу до проблем правового регулювання використання та охорони надр, що спостерігається у сучасній українській еколого-правовій доктрині, об'єктивно зумовлене численними факторами. Перш за все, це необхідність оновлення законодавства про надра відповідно до вимог сьогодення. Таке оновлення повинне відбуватися із врахуванням передового законодавчого досвіду зарубіжних держав, думок представників гірничої та правової науки, а також потреб юридичної практики. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання сутності надрових правовідносин як складової предмету екологічного права.

Термін «надрові відносини» у законодавстві України не застосовується і зазвичай підмінюється іншим терміном - «гірничі відносини». Проте обґрунтування відмінностей між поняттями «надровий» та «гірничий» зустрічаємо як у працях представників радянської правової доктрини (Н.Б. Мухітдінов, Г.С. Башмаков), так і в дослідженнях сучасних українських науковців (В.І. Андрейцев, Р.С. Кірін, Н.Р. Кобецька, І.М. Козьяков, О.П. Шем'яков).

Відповідно до ст. 1 Гірничого закону України гірничі відносини – це правовідносини, пов'язані з використанням та охороною надр і врегульовані законами України та іншими нормативно-правовими актами. Таке визначення відображає лише окремих аспект гірничих правовідносин – їх зв'язок із використанням та охороною надр, проте цілісно не відображає їх сутності.

Чинний Кодекс України про надра (далі – КпН) визначення поняття «гірничі відносини» не містить. У ст. 2 КпН лише зазначається, що завданням цього законодавчого акту є регулювання гірничих відносин з метою забезпечення раціонального, комплексного використання надр для задоволення потреб у мінеральній сировині та інших потреб суспільного виробництва, охорони надр, гарантування при користуванні надрами безпеки людей, майна та навколишнього природного середовища, а також охорона прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій та громадян.

Термін «гірничий» традиційно стосується розробки надр землі. Довгий час видобування корисних копалин було єдиним видом надрокористування, у результаті чого надра і родовища корисних копалин ототожнювалися.

Разом із нормативним закріпленням нових видів надрокористування у радянській правовій науці було піднято питання щодо назви галузі законодавства, яке визначало правовий режим надр. Професор Г.С. Башмаков вважав, що найменування «гірниче законодавство» по звичці

пов'язане виключно з пошуком та видобуванням корисних копалин, хоча зміст гірничих відносин вже значно розширився. Проте дослідник дотримувався тієї позиції, що використання терміну «гірничий» є більш зручним з точки зору законодавчої техніки [1, с. 20-21].

Як зазначав з цього ж приводу Н.Б. Мухітдінов, використання терміну «законодавство про надра» пояснюється практичною метою: ясно вказати, що надра використовуються не лише як джерело видобутку корисних копалин, але і як місце для розташування підземних споруд, схову нафти, скидів стічних вод і т.п. Проте у результаті доволі змістовного обґрунтування дослідник зазначав, що в цілому терміни «гірничий» та «надровий» тотожні [2, с. 51].

На сьогодні ряд українських дослідників сходяться на думці щодо відмінності категорій «надрові» та «гірничі» правовідносини. Зокрема О. П. Шем'яков висловлює думку про те, що включення в 70-80-ті рр. в законодавство про надра норм про регулювання використання пустот надр, захоронення відходів виробництва та заповідування дозволяє зробити висновки про існування, крім гірничих, також і «не гірничих» відносин [3, с. 41].

На думку іншого дослідника правового режиму надр Р. С. Кіріна розмежування предмету гірничого та надроправа вирішується шляхом усвідомлення еколого-правової природи останнього – надроправових відносин. Такі відносини, вважає науковець, виникають у сфері використання, охорони та безпеки надр, мають в якості загального об'єкту державний фонд надр і регулюються основним кодифікованим актом законодавства про надра – Кодексом України про надра [4, с. 69].

Схожої позиції дотримується Н. Р. Кобецька, яка зауважує, що «...більш обґрунтованим є розуміння гірничих відносин як виробничих відносин, що складаються в процесі діяльності гірничих підприємств, які займаються розвідкою, розробкою, видобутком та переробкою корисних копалин і веденням гірничих робіт, будівництвом, ліквідацією або консервацією гірничих підприємств, науково-дослідною роботою, ліквідацією аварій у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, і відмежування їх від поняття «надрові відносини», що якраз і складаються в межах підгалузі екологічного права – надрового права і підлягають регулюванню в межах предмета екологічного права» [5, с. 163-164].

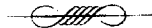
Таким чином, надрові та гірничі правовідносини відрізняються за об'єктом і суб'єктом складом, а також за сферою, у якій вони виникають. Такі відносини хоча і накладаються в окремих площинах (геологічне вивчення корисних копалин та їх видобування, будівництво гірничих підприємств), однак не є тотожними. Тому подальше обґрунтування їх розмежування є важливим з теоретичної та практичної точок зору.

По-перше, це дасть змогу чіткіше окреслити предмет екологічного права, оскільки включення до його структури гірничих відносин суттєво

ускладнює розуміння його сутності. За такої умови відносини щодо застосування вибухових матеріалів під час проведення гірничих робіт, організацію протиаварійного захисту гірничих підприємств, трудові відносини працівників гірничих підприємств помилково можна розцінювати як предмет надрового права, а отже – як складову предмету еколого-правового регулювання. По-друге, таке розмежування дасть змогу уникнути дублювання окремих правових норм у Гірничому законі України та КпН, що, в свою чергу, спростить застосування вказаних нормативно-правових актів.

Література:

1. Башмаков Г.С. *Право пользования недрами в СССР* / Башмаков Г.С. – М.: Наука, 1974. – 156 с.
2. Мухитдинов Н.Б. *Основы горного права* / Мухитдинов Н.Б. – Алма-Ата: Наука, 1983. – 248 с.
3. Шем'яков О.П. *Правове регулювання використання та охорони надр: дис. ... к.ю.н. : 12.00.06 / Шем'яков Олександр Петрович. – Харків, 2004. – 207 с.*
4. Кірін Р.С. *Правові проблеми теорії та практики регулювання гірничої справи* / Р.С. Кірін // *Сучасне земельне, аграрне, екологічне та природоресурсне право: актуальні проблеми теорії та практики: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21-22 травня 2010 року, м. Біла Церква).* – Біла Церква, 2010. – С. 68-71.
5. Кобецька Н.Р. *Екологічне право України: Навчальний посібник* / Кобецька Н.Р. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 352 с.

Грушкевич Тетяна Володимирівна,

*доцент кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права,
кандидат юридичних наук*

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРАВА НА ЕКОЛОГІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ

Не викликає сумніву теза, що володіння екологічною інформацією має важливе значення для послідовного та ефективного розв'язання завдань забезпечення безпечного для життя і здоров'я довкілля.

Праву на екологічну інформацію відведено частину 2 статті 50 Конституції України, де встановлено: «Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена» [1]. Також ст. 34 Конституції України передбачає право кожного на вільний збір, зберігання, використання і поширення інформації письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Таким чином, право громадян на екологічну інформацію з урахуванням положень законодавства за своїм змістом охоплює сукупність відповідних можливостей, які спрямовані на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законодавством України. Окрім цього, громадяни мають право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати її усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір; одержувати таку інформацію в установленому порядку шляхом звернення з інформаційним запитом до уповноважених на це органів державної влади і місцевого самоврядування; оскаржувати в адміністративному та судовому порядку порушення реалізації права на інформацію про стан довкілля.

Існує багато наукових дефініцій екологічної інформації, однак дискусія щодо їх переваг та недоліків втратила сенс після введення законодавчого визначення цього правового явища.

Статтею 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» закріплено, що «інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) – це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі про:

- стан навколишнього природного середовища чи його об'єктів: землі, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та рівні їх забруднення;

- біологічне різноманіття і його компоненти, включаючи генетично видозмінені організми та їх взаємодію із об'єктами навколишнього природного середовища;

- джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори (шум, вібрацію, електромагнітне випромінювання, радіацію), які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей;

- загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їх негативного впливу на природні об'єкти та здоров'я людей;

- екологічні прогнози, плани і програми, заходи, в тому числі адміністративні, державну екологічну політику, законодавство про охорону навколишнього природного середовища;

- витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування, економічний аналіз, проведений у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля» [2].

Основними джерелами такої інформації є дані моніторингу довкілля, кадастрів природних ресурсів, реєстри, автоматизовані бази даних, архіви, а також довідки, що видаються уповноваженими на те органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, окремими посадовими особами.

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

чистый металл в песке, руде и концентрате. Отсюда следует, что к первому товарному продукту рекомендуется относить, в частности, минеральное сырье, прошедшее первичную обработку.

Тем не менее, Пленум Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации в Постановлении от 18 декабря 2007 года № 64 «О некоторых вопросах, связанных с применением положений НК РФ о налоге на добычу полезных ископаемых, налоговая база по которым определяется исходя из их стоимости» указал, что продукция, в отношении которой осуществлены предусмотренные соответствующими стандартами технологические операции, не являющиеся операциями по добыче (извлечению) полезного ископаемого из минерального сырья (например, очистка от примесей, измельчение, насыщение и т. д.), полезным ископаемым не признается.

Таким образом, из анализа положений п. 1 ст. 337 и п. 7 ст. 339 НК РФ следует, что определение вида добытого полезного ископаемого — объекта обложения налогом на добычу полезных ископаемых, необходимо производить с учетом соответствующих стандартов на данный вид полезного ископаемого, а также наличия у налогоплательщика технического проекта разработки конкретного месторождения, определяющего в качестве конечного продукта разработки месторождения данный вид полезного ископаемого.

Тем не менее, представляется, данная позиция не может быть применена к концентратам и другим полупродуктам, содержащим драгоценные металлы и драгоценные камни.

В соответствии со ст. 1 Федерального закона «О драгоценных металлах и драгоценных камнях» добычей драгоценных металлов признается извлечение драгоценных металлов из коренных (рудных), россыпных и техногенных месторождений с получением концентратов и других полупродуктов, содержащих драгоценные металлы.

Таким образом, согласно рассмотренным нормам добытым полезным ископаемым, определяющим объект налогообложения по налогу на добычу полезных ископаемых при добыче драгоценных металлов, являются концентраты и другие полупродукты, содержащие драгоценные металлы, а продукцией их дальнейшей переработки, которая уже не может быть признана для целей обложения налогом на добычу полезных ископаемых полезным ископаемым, — драгоценные металлы, извлеченные из концентратов и других полупродуктов, содержащих драгоценные металлы, лома и отходов, содержащих драгоценные металлы, а также аффинированные драгоценные металлы.

Андрейцев В. І. Актуальні проблеми реформування екологічних правовідносин в Україні	4
Антонюк У. В. Юридична природа права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні	7
Балюк Г. І. Еколого-правові проблеми сьогодення: які шляхи їх вирішення?	10
Бондар О. Г. Проблеми здійснення державного контролю за обігом генетично модифікованих організмів та продукції, що отримана з використанням генетично модифікованих організмів в Україні	12
Головкін О. В. Організація представницької діяльності прокурора по захисту прав громадян та інтересів держави з питань охорони навколишнього природного середовища	14
Горбенко В. О. Правові питання боротьби з отруєнням безпритульних тварин	17
Грицан О. А. Надрові та гірничі правовідносини: розмежування категорій	20
Грушкевич Т. В. Термінологічні проблеми правової регламентації права на екологічну інформацію	22
Ермолинский П. М. К вопросу о соотношении институтов охраны и рационального использования зубров в Республике Беларусь	25
Ермолинский П. М., Ермолинский Н. П. К вопросу о совершенствовании уголовного законодательства Республики Беларусь в области охраны окружающей среды	28
Жолнович О. І. Принципи екологічної експертизи	30
Заржицький О. С. Об'єктивні та суб'єктивні чинники правового забезпечення екологічної безпеки	33
Зданович Е. В. Проблеми нормативного правового определения терминов "пожар" и "пожарная безопасность"	36
Зуев В. А. Правові проблеми забезпечення участі громадськості в процесі прийняття рішень про розміщення відходів	39
Ільків Н. В. Напрями екологізації земельних орендних відносин	41
Кірін Р. С. Законодавство про надра і гірниче законодавство: проблеми та перспективи систематизації	44
Кобецька Н. Р. Фактори становлення та особливості інституту використання природних ресурсів	47

